

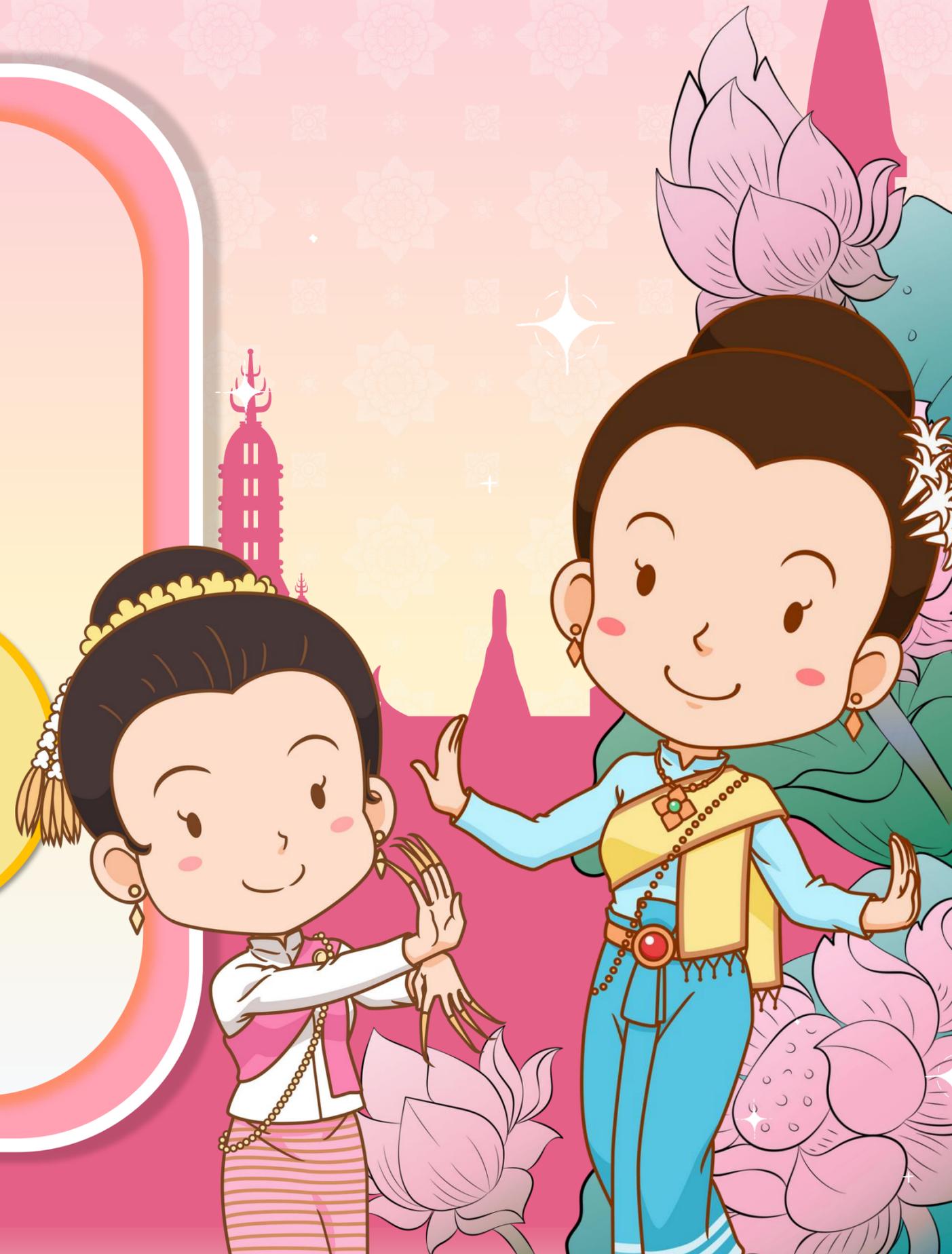
รายวิชา ศิลปะ (นาฏศิลป์)

รหัสวิชา ศ๒๒๑๐๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ที่มา ท่วงท่า ลีลา ๔ ภาคพื้นเมือง

เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละคร และนาฏศิลป์ (๒)

ครูผู้สอน ครูโชติกา สมพงษ์

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละคร

และนาฏศิลป์ (๒)

กรมการวัฒนธรรม

สังคีตลีลาณมัย

สื่อวีดิทัศน์ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณสื่อวีดิทัศน์ : ระเบียบฯ เขา

เผยแพร่โดย : จตุพร ภัคดี

วันที่เผยแพร่ : ๑ มีนาคม ๒๕๕๙

ที่มา : https://youtu.be/B7HL8JkBqiA?si=yEG_AuaHs8iiQppt

สื่อวีดิทัศน์ใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น

ขอขอบคุณสื่อวีดิทัศน์ : “มโนราห์บุชายัญ” สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

เผยแพร่โดย : photographerdd

วันที่เผยแพร่ : ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๖

ที่มา : https://youtu.be/Yev_8rgzorE?si=4_732zVsvXuJddBt

จุดประสงค์การเรียนรู้

๑. อธิบายความหมายของวัฒนธรรมและวิวัฒนาการของการละครไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
๒. วิเคราะห์และเขียนอธิบายความหมายของวัฒนธรรมและวิวัฒนาการของการละครไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละคร และนาฏศิลป์ (๒)

คำถาม

- นักเรียนสังเกตเห็นอะไรเกี่ยวกับการแต่งกาย/ท่ารำ
- นักเรียนคิดว่าทำไมการแสดงจึงแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

วัฒนธรรมหมายถึงอะไร

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละคร
และนาฏศิลป์

อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อนาฏศิลป์และละครไทย

ความหมาย

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ภาษา ประเพณี และศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เช่น การแต่งกาย อาหาร ศิลปะ การละเล่น หรือพิธีกรรมต่าง ๆ

อิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย (โบราณ)

อิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก (สมัยรัตนโกสินทร์)

อิทธิพลของศาสนาและความเชื่อ

อิทธิพลของสังคมและเทคโนโลยี (ยุคปัจจุบัน)

อิทธิพลของวัฒนธรรม และ
วิวัฒนาการของการละครไทย
ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๑. สมัยนางเจ้า

มีนิยายเรื่อง นามาโนห์รา เป็นนิยายของพวกเขาไต
หรือ คนไทย ในสมัยนางเจ้าที่มีระบำที่ปรากฏอยู่ คือ
การแสดงจำพวกระบำ เช่น ระบำหมวก ระบำนกยูง

๓. สมัยอยุธยา

๒. สมัยสุโขทัย

พบหลักฐาน การละครและฟ้อนรำ ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก
ของพ่อขุนรามคำแหง และปรากฏในไตรภูมิพระร่วง รับวัฒนธรรม
ของอินเดีย ผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย มีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมา
เพื่อใช้เรียกศิลปะการแสดงของไทย ว่า โขน ละคร ฟ้อนรำ

มี ละครชาตรีแต่เดิม ที่เล่นเป็นละครเร่ จะแสดง
ตามพื้นที่ว่างโดยไม่ต้องมีโรงละคร

ละครใน แสดงในพระราชวัง จะใช้ผู้หญิงล้วน เรื่อง
ที่นิยมมาแสดงมี ๓ เรื่องคือ อิเหนา รามเกียรติ์ อุณรุท

ละครนอก ชาวบ้านจะแสดง ใช้ผู้ชายล้วนดำเนิน
เรื่องอย่างรวดเร็ว

๔. สมัยธนบุรี

สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี หรือ สมเด็จพระเจ้า
ตากสินมหาราช ทรงรวบรวมศิลปิน บทละคร
ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร เรื่อง รามเกียรติ์
อีก ๕ ตอน

อิทธิพลของวัฒนธรรม และวิวัฒนาการของการละครไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

๕. สมัยรัตนโกสินทร์

๕.๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑)

สมัยนี้ได้ฟื้นฟูและรวบรวม สิ่งที่สูญหายให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นและรวบรวม ตำรา การฟ้อนรำ ไว้เป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ พระองค์ทรงพัฒนาโขน โดยให้ ผู้แสดงเปิดหน้าและสวมมงกุฎ หรือชฎา ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก

๕.๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒)

สมัยนี้วรรณคดี และละครเจริญถึงขีดสุด พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย ให้เป็นการแต่งยืนเครื่อง แบบในละครใน ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา ซึ่งเป็นละครที่ ได้รับการยกย่องจาก วรรณคดีสโมสร ว่าเป็นยอดของบทละครรำ คือแสดงได้ครบองค์ ๕ คือ ตัวละครงาม ร่างาม ร้องเพราะ พิณพาทย์เพราะ และกลอนเพราะ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๑ ยูเนสโก ได้ถวายพระเกียรติคุณแด่พระองค์ ให้ในฐานะบุคคลสำคัญ ที่มีผลงานดีเด่นทาง วัฒนธรรม ระดับโลก

๕.๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)

สมัยนี้พระองค์ ให้ยกเลิกละครหลวง พระบรมวงศานุวงศ์ จึงพากันฝึกหัดโขง
ละคร คณะละครที่มีแบบแผนในเชิงฝึกหัดและแสดง ทางโขง ละครถือเป็นแบบ
แผนในการปฏิบัติสืบต่อมา ถึงปัจจุบันได้แก่ ละครของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าลักขณาคุณ ละครเจ้ากรับ เป็นต้น

๕.๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔)

ได้ฟื้นฟูละครหลวง ขึ้นใหม่อนุญาตให้ราษฎรฝึกละครในได้ ซึ่งแต่เดิมละครในจะแสดงได้แต่เฉพาะในพระราชวังเท่านั้น ด้วยเหตุที่ละครแพร่หลายไปสู่ประชาชนมากขึ้น จึงมีการบัญญัติข้อห้ามในการแสดงละครที่มีใช้ละครหลวง ดังต่อไปนี้

๑. ห้ามจุดบุตรชาย-หญิง ผู้อื่นมาฝึกละคร
๒. ห้ามใช้รดเกล้ายอดเป็นเครื่องประดับศีรษะ
๓. ห้ามใช้เครื่องประกอบการแสดงที่เป็นพานทอง หีบทอง
๔. ห้ามใช้เครื่องประดับลงยา
๕. ห้ามเป่าแตรสังข์
๖. หัวซ่างที่เป็นอุปกรณ์ในการแสดงห้ามใช้สีเผือก ยกเว้นซ่างเอราวัณ

๕.๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕)

ในสมัยนี้สภาพบ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้า และขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพราะได้รับวัฒนธรรมจากตะวันตก ทำให้ศิลปะการแสดงละครได้มีวิวัฒนาการขึ้น อีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ ยังกำเนิดละครตีกดาบรพ์ และละครพันทางอีกด้วย นอกจากนี้พระองค์ทรงส่งเสริมให้เอกชนตั้งคณะละครอย่างแพร่หลายแล้ว ละครคณะใดที่มีชื่อเสียงแสดงได้ดี พระองค์ทรงเสด็จมาทอดพระเนตร และโปรดเกล้าฯ ให้แสดงในพระราชฐานเพื่อเป็นการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอีกด้วย

๕.๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖)

ในสมัยนี้เป็นสมัยที่โชน ละคร ดนตรี ปี่พาทย์เจริญถึงขีดสุด พระองค์ทรงเป็นราชาแห่งศิลปิน แม้ว่าจะมีประสบการณ์ด้านละครพูดแบบตะวันตก แต่ก็ทรงมีพระราชปณิธานอันแรงกล้า ที่จะทรงไว้ซึ่ง “ความเป็นไทย” และดนตรีปี่พาทย์ ทั้งยังทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ศิลปินโชนที่มีฝีมือให้เป็นขุนนาง เช่น พระยานัฏกานุรักษ์ พระยาพรหมภิบาล เป็นต้น

๕.๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗)

สมัยนี้ประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การเมืองเกิดการคับขัน จึงได้มีการปรับปรุงระบบบริหาร ราชการกระทรวงวังครั้งใหญ่ ให้โอนงานช่างกองวังนอก และกองมหรสพไปอยู่ในสังกัดของกรมศิลปากร และการช่างจึงย้ายมาอยู่ในสังกัดของกรมศิลปากร ในสมัยนี้มีละครแนวใหม่เกิดขึ้น ที่เรียกว่า ละครเพลง หรือที่รู้จักกันว่า ละครจันทโรภาส

๕.๘ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ ๘)

ในสมัยนี้การแสดงนาฏศิลป์ โขน ละคร จัดอยู่ในการกำกับดูแลของกรมศิลปากร หลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีคนแรกของกรมศิลปากรได้ฟื้นฟู เปลี่ยนแปลงการแสดง โขน ละคร ในรูปแบบใหม่ โดยจัดตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ขึ้น เพื่อให้การศึกษาทั้งด้านศิลปะและสามัญ และเพื่อยกระดับศิลปินให้ทัดเทียมกับนานาชาติ ในสมัยนี้ได้เกิดละครรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า ละคร หลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครที่มีแนวคิดปลุกใจให้รักชาติ บางเรื่องเป็นละครพูด เช่น เรื่อง ราชนมู เรื่องศึกกลาง เรื่องพระเจ้ากรุงธนบุรี เป็นต้น

๕.๙ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) ในสมัยนี้พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้บันทึกภาพยนตร์สี่ส่วนพระองค์ บันทึกทำรำเพลงหน้าพาทย์ องค์พระพิราพ ทำรำเพลงหน้าพาทย์ของพระ นาง ยักษ์ ลิง และโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีไหว้ครู อีกทั้งยังมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด และพัฒนาศิลปะการแสดงของชาติผ่านการเรียนการสอนในระดับการศึกษาทุกระดับ มีสถาบันที่เปิดสอน วิชาการละครเพิ่มมากขึ้นทั้งของรัฐและเอกชน มีรูปแบบในการแสดงละครไทยที่หลากหลาย ให้เลือกชม เช่น ละครเวที ละครพูด ละครร้อง ละครรำ เป็นต้น

๕.๑๐ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
(รัชกาลที่ ๑๐)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นแบบอย่างด้านการอนุรักษ์โขน และทรงเป็นองค์ต้นแบบของเยาวชนไทยในการฝึกหัดโขน ทรงสนพระราชหฤทัยและทรงตระหนักถึงคุณค่าของนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะ “การแสดงโขน” ทรงส่งเสริมและสนับสนุนการแสดงโขนของกรมศิลปากรมาอย่างต่อเนื่อง และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการแสดงนาฏศิลป์โขน ละคร ระบำ รำ ฟ้อน เพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธานในพระราชบิดาและพระราชมารดาที่ทรงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของประเทศชาติและเพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้รับความสุขเนื่องในโอกาสต่าง ๆ

ปัจจุบันนี้ องค์การยูเนสโกประกาศให้โขนของไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และในการแสดงนาฏศิลป์ก็ได้ให้นำนาฏศิลป์ต่างชาติมาปรับใช้ในการประดิษฐ์ท่ารำต่าง ๆ มีการนำเทคนิคที่ทันสมัยมาใช้ในการแสดง

ใบงานที่ ๑๔ เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละครและนาฏศิลป์ (๒)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ที่มา ท่วงท่า สีลา ๔ ภาคพื้นเมือง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๔ เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละครและนาฏศิลป์ (๒)
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรี-นาฏศิลป์) รหัสวิชา ศ๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

คำชี้แจง ให้นักเรียนเรียงลำดับพัฒนาการของละครไทยตั้งแต่สมัยน่านเจ้าจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สรุปรูปแบบ
มายแมพ พร้อมเขียนลักษณะเด่นของละครในแต่ละยุค

ตัวอย่างรูปแบบ

น่านเจ้า → สุโขทัย → ออยุธยา → ธนบุรี → รัตนโกสินทร์

แต่ละยุคให้เขียนลักษณะเด่น เช่น รูปแบบการแสดง ตัวละคร เครื่องแต่งกาย และบทบาทในสังคม
ลงในกระดาษปรู๊ฟ

กิจกรรม

ใบงานที่ ๑๔

เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละคร และนาฏศิลป์ (๒)

สามารถดาวน์โหลดใบงานและใบความรู้ได้ที่ www.dltv.ac.th

ใบงานที่ ๑๔ เรื่อง อิทธิพลของวัฒนธรรมต่อละครและนาฏศิลป์ (๒)

คำชี้แจง: ให้นักเรียนเรียงลำดับพัฒนาการของละครไทยตั้งแต่สมัยนางเจ้าจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ สรุปรูปแบบมายแมพ พร้อมเขียนลักษณะเด่นของละครในแต่ละยุค

ตัวอย่างรูปแบบ

นางเจ้า → สุโขทัย → ออยุธยา → ธนบุรี → รัตนโกสินทร์
แต่ละยุคให้เขียนลักษณะเด่น เช่น รูปแบบการแสดง ตัวละคร เครื่องแต่งกาย และบทบาทในสังคม

อิทธิพลของวัฒนธรรม และ
วิวัฒนาการของการละครไทย
ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

รัชกาลที่ ๑

- ได้ฟื้นฟูและรวบรวมตำราการฟ้อนรำ
- พระองค์ทรงพัฒนาโขน โดยให้ผู้แสดงเปิดหน้าและสวมมงกุฎหรือชฎา
- ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก

รัชกาลที่ ๒

- สมัยนี้วรรณคดี และละครเจริญถึงขีดสุด
- พระองค์ทรงเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย ให้เป็นการแต่งยืนเครื่อง แบบในละครใน
- ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา ซึ่งเป็นละครที่ได้รับ การยกย่องจาก วรรณคดีสโมสร ว่าเป็นยอดของบทละครรำ
- ยูเนสโก ได้ถวายพระเกียรติคุณแด่พระองค์ ให้ในฐานะ บุคคลสำคัญ ที่มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ระดับโลก

รัชกาลที่ ๓

- พระองค์ ให้ยกเลิกละครหลวง พระบรมวงศานุวงศ์ จึงพากันฝึกหัดโขนละคร
- คณะละครที่มีแบบแผนในเชิงฝึกหัดและแสดง ทางโขน ละครถือเป็นแบบแผนในการปฏิบัติสืบต่อมา ถึงปัจจุบัน ได้แก่ ละครของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักขณาคุณ ละครเจ้ากรับ เป็นต้น

- ได้ฟื้นฟูละครหลวง ขึ้นใหม่อนุญาตให้ราษฎรฝึกละครใน
- ละครแพร่หลายไปสู่ประชาชนมากขึ้น จึงมีการบัญญัติข้อห้ามในการแสดงละครที่มีใช้ละครหลวง

รัชกาลที่ ๔

รัชกาลที่ ๕

- ได้รับวัฒนธรรมจากตะวันตก ทำให้ศิลปะการแสดงละคร ได้มีวิวัฒนาการขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง
- ยังกำเนิดละครดึกดำบรรพ์ และละครพันทางอีกด้วย
- พระองค์ทรงส่งเสริมให้เอกชนตั้งคณะละครอย่างแพร่หลาย
- ละครคณะใดที่มีชื่อเสียงแสดงได้ดี พระองค์ทรงเสด็จมาทอดพระเนตร และโปรดเกล้าฯ ให้แสดงในพระราชฐาน เพื่อเป็นการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอีกด้วย

รัชกาลที่ ๖

- สมัยที่โขน ละคร ดนตรี ปี่พาทย์เจริญถึงขีดสุด
- พระองค์ทรงเป็นราชาแห่งศิลป์ แม้ว่าจะมีประสบการณ์ด้านละครพูดแบบตะวันตก แต่ก็ทรงมีพระราชปณิธานอันแรงกล้า ที่จะทรงไว้ซึ่ง “ความเป็นไทย” และดนตรีปี่พาทย์
- ยังทรงพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ศิลปินโขนที่มีฝีมือให้เป็นขุนนาง

รัชกาลที่ ๗

- สมัยนี้ไอนงานช่างกองวังนอก และกองมหรสพไปอยู่ในสังกัดของกรมศิลปากร
- พ.ศ.๒๔๗๘ โขนกรมมหรสพ กระทบวงวังเป็นโขนกรมศิลปากร มาแต่ครั้งนั้น
- สมัยนี้มีละครแนวใหม่เกิดขึ้น ที่เรียกว่า ละครเพลง หรือที่รู้จักกันว่า ละครจันทโรภาส

รัชกาลที่ ๘

- การแสดงนาฏศิลป์ โขน ละคร จัดอยู่ในการกำกับดูแลของกรมศิลปากร
- หลวงวิจิตรวาทการ อธิบดีคนแรกของกรมศิลปากรได้ฟื้นฟูการแสดงโขน ละครในรูปแบบใหม่
- จัดตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ขึ้น
- ในสมัยนี้ได้เกิดละครรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า ละครหลวงวิจิตรวาทการ เป็นละครที่มีแนวคิดปลูกใจให้รักชาติ

รัชกาลที่ ๙

- พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้บันทึกภาพยนตร์สีส่วนพระองค์
- บันทึกทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ทำรำเพลงหน้าพาทย์ของพระ นาง ยักษ์ ลิง
- โปรดเกล้าฯ ให้จัดพิธีไหว้ครู อีกทั้งยังมีการปลูกฝังจิตสำนึกในการร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด และพัฒนาศิลปะการแสดงของชาติผ่านการเรียนการสอนในระดับ การศึกษาทุกระดับ มีรูปแบบในการแสดงนาฏศิลป์ ละครไทยที่หลากหลายให้เลือกชม

รัชกาลที่ ๑๐

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นแบบอย่างด้านการอนุรักษ์โขน
- ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อวงการนาฏศิลป์และดนตรีไทย
- ทรงส่งเสริมและสนับสนุนการแสดงโขนของกรมศิลปากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธานในพระราชบิดาและพระราชมารดา
- องค์การยูเนสโกประกาศให้โขนของไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- มีการนำนาฏศิลป์ต่างชาติมาปรับใช้ในการประดิษฐ์ท่ารำ มีการนำเทคนิคที่ทันสมัยมาใช้ในการแสดง

บทเรียนครั้งต่อไป

เรื่อง

ฝึกปฏิบัติแพะชั้นโชว์

การแสดงนาฏศิลป์ไทย ๔ ภาค

สิ่งที่ต้องเตรียม

ใบงานที่ ๑๕

เรื่อง บันทึกการปฏิบัติกิจกรรมที่มา
ท่วงท่า ลีลา ๔ ภาคพื้นเมือง

สามารถดาวน์โหลดใบงานและใบความรู้ได้ที่ www.dltv.ac.th

